

MOLLUSKENWAARNEMINGEN VAN GOEREE-OVERFLAKKEE

Vanaf 1964 werd door de schrijver het Zuidhollandse eiland Goeree Overflakkee enige malen bezocht. Tijdens deze excursie werden diverse malacologische waarnemingen gedaan. Als aanvulling op reeds bestaande publikaties wordt in dit artikel een aantal plaatsen met hun molluskenfauna (land, zoetwater, marien) vermeld.

Over de mollusken van de kop van het eiland Goeree zijn we goed ingelicht door de publicatie van Butot (1961). Vele van zijn waarnemingen kwamen met eigen onderzoek overeen. Daarnaast zijn de publicaties van Wolff (1968 en 1970) en Kuiper en Wolff (1970) belangrijk. Daar enige plaatsen op Goeree Overflakkee vrij goed onderzocht werden en aanvulling op hiervoor genoemde publicaties mogelijk is, leek publicatie van de waarnemingen gerechtvaardigd. Voornamelijk de plaatsen waarvan een min of meer volledig overzicht van de molluskenfauna is verkregen, worden hier gegeven.

MARIENE MOLLUSKEN

Slikken van Flakkee, Dirksland. Ter hoogte van de Havelozeweg werden op 23 mei 1965 grondmonsters uit het wad uitgezeefd. Algemeen kwamen voor Cerasteroderma edule en Macoma balthica, Scrobicularia plana met enkele tientallen en 1 Mysella bidentata. Op het slik voor de polder Schelphoek (z.w. van Goedereede) leefden (29-5-1966): Hydrobia ulvae, Retusa alba, Cerasteroderma edule, Scrobicularia plana en Mya arenaria.

Steenglooiingen langs dieper water komen weinig voor, alleen langs het Springersdiep (zuid van Ouddorp) zijn dijken met een klein aantal soorten te verwachten. Langs de zuidkust van Goeree zijn op diverse plaatsen de volgende soorten gevonden: Lepidochitona cinerea, Mytilus edulis, Littorina littorea, Littorina saxatilis rudis, Littorina obtusata littoralis.

Aanspoelsel op de Diederikse Zeedijk met veel Hydrobia ulvae, Assiminea grayana, Pupilla muscorum en minder algemeen Ovatella myosotis wijzen op

de slikken van Flakkee (18 sept. 1964, 17 mrt. en 23 mei 1965). Op 28 mei 1966 werden Hydrobia ulvae en Assiminea grayana aan de voet van slijkgras op het schor naast de Punt (Ouddorp) aangetroffen. Ook werden deze twee soorten samen met Ovatella myosotis in enkele exemplaren levend gevonden tussen de keersluizen van Oude Tonge (x= -81.320; y= -52.220, 30 april 1970).

Binnendijks, in de inlaag tussen Kommerweg en De Val (Ouddorp), leefden Hydrobia stagnorum - algemeen - en Littorina saxatilis tenebrosa - 2 - (29 mei 1966), tussen kolonies van Electra esculenta.

ZOETWATERMOLLUSKEN

Uit de poeltjes in de Wetsduinen bij Ouddorp meldt Butot (1961) alleen Radix peregra. Inderdaad is dit hier de meest voorkomende slak. Het lijkt er echter op dat de molluskenfauna van deze plasjes zich soms wijzigt. Zo bevatte de poel dicht bij de Oudelandseweg (x= -102.730; y= -38.705) op 30 mei 1966 alleen enkele Radix peregra, terwijl hier op 1 juni 1968 Radix peregra (algemeen), Armiger crista (2) en Sphaerium lacustre (zeer algemeen) leefden. Twee andere poeltjes in dit terrein leverden ook R. peregra en A. crista op, beide algemeen. In één ervan tevens een exemplaar van S. lacustre. Deze typische poeltjes liggen, evenals enige in de Middelduinen, in een als gemeenschappelijke weide gebruikt oud duingebied. De doorsnede bedraagt tot ca. 25 meter. Een dergelijk plasje, maar groter, is de Meinderswaal (Middelduinen). Een bezoek op 16 sept. 1970 leverde de volgende soorten op: Galba truncatula, Lymnaea stagnalis, Bathyomphalus contortus, Armiger crista, Hippentis complanatus, Sphaerium corneum en Pisidium nitidum. Alle met enkele exemplaren dood op de drooggevallede modderbodem. In een plasje 20 meter noordelijker (x= -99.220; y= -35.030) kon alleen levend Pisidium nitidum (algemeen) aangetroffen worden.

Plaatsen op Goeree met een rijkere molluskenfauna zijn schaars. Op drie plaatsen in de gemeente Ouddorp werden meerdere soorten samen aangetroffen. Het zijn:

- a) Een rijk begroeid slootje langs de oostzijde van de Nieuwe Weg bij Rustburg (x= -99.040; y= -36.520). Ca. 1 meter breed en tot 20 cm diep, modderbodem, iets stroming. Egelboterbloem, munt, witte waterkers, stijve water-
ranonkel, dichtbladig fonteinkruid. Onderzocht op 29 mei 1966.
- b) Toevoersloot van gemaaltje, bij begin Oude Nieuwlandsche Wetering (x= -99.465; y= -38.085 en x= -99.510; y= -35.025). Grasoever, bodem modder en zand. Helder water met veel waterpest, kranswier, kroos en cf Zannichellia, 16 sept. 1970.
- c) Draineerkanaal in de waterleidingduinen. Ca. 20 meter breed, veel waterpest. O.a. zeefmonsters onderzocht. Bij bruggetje, in noordelijke en

zuidelijke punt verzameld. 29 mei 1966, 15 en 16 sept. 1970.

	<u>a</u>	<u>b</u>	<u>c</u>
<u>Valvata cristata</u>	-	-	vrij algemeen
<u>Bithynia leachi</u>	algemeen	weinig	algemeen
<u>Bithynia tentaculata</u>	algemeen	weinig	algemeen
<u>Physa fontanilis</u>	-	weinig	algemeen
<u>Galba palustris</u>	algemeen	weinig	weinig
<u>Radix peregra</u>	algemeen	algemeen	algemeen
<u>Lymnaea stagnalis</u>	-	weinig	weinig
<u>Planorbis planorbis</u>	algemeen	algemeen	-
<u>Anisus vortex</u>	algemeen	algemeen	enkele
<u>Bathymphalus contortus</u>	-	enkele	-
<u>Gyraulus albus</u>	-	-	enige
<u>Armiger crista</u>	-	1	enige
<u>Hippeutis complanatus</u>	-	1	1
<u>Sphaerium corneum</u>	-	weinig	enkele
<u>Sphaerium lacustre</u>	-	vrij alg.	vrij algemeen
<u>Pisidium nitidum</u>	-	-	weinig

Als slot van deze waarnemingen op de kop van het eiland volgt de vondst van Aplexa hypnorum en Radix peregra (algemeen) in een poeltje van enkele m² in een hooilandje (x= -102.540; y= -35.500) bij Ouddorp. Eerstgenoemde kwam "weinig" voor, o.a. forse exemplaren met een schelp tot 15 mm hoog. Het poeltje bevatte kroos en pissebedden, kevers, bloedzuigers, platwormen en veel kikkervisjes.

Goeree is landschappelijk het afwisselendst, de rest van het eiland bestaat grotendeels uit bouwland. In het polderland zijn nog resten te vinden van oude kreken en kolken van dijkdoorbraken. Van drie zulke wateren volgen hier de waargenomen soorten.

Bij Zuidzijde ligt ten oosten van de Lage Weg een langwerpige poeltje van enkele honderden m² midden in het bouwland (x= -76.900; y= -50.235). Gedeeltelijk gebruikt als vuilstort. In het middengedeelte tot ca. 1 meter diep en vol riet, op de kleibodem wat rietafval. Naast kevertjes, pissebedden en stekelbaarsjes leefden hier Galba palustris, Radix peregra en Planorbis planorbis algemeen. Van Armiger crista werd 1 leeg huisje gevonden. (5 mei en 31 juli 1970).

Interessanter zijn twee grotere plassen. Tussen Den Bommel en Ooltgensplaat ligt naast de buitendijk het Groote Gat. Op 30 april 1970 werd enkele minuten in de noordoost punt gezeefd. Langs de oever leefden exemplaren van Bithynia tentaculata, Aplexa hypnorum, Galba palustris en Armiger crista tussen het riet. Hier mondde tevens een sloot in de plas uit (x= -73.105; y= -50.090). De 1½ meter brede, tot 30 cm diepe sloot was volgegroeid met riet, munt, waterkers en grassen. Hiertussen en op

de modderbodem enkele dieren van Succinea cf elegans, Bithynia tentaculata, Armiger crista en wat algemener Aplexa hypnorum, Galba palustris, Radix peregra, Planorbis planorbis en Potamopyrgus jenkinsi. Een tweede iets minder grote plas (ca. 2 ha) ligt naast de Oudelandse Dijk tussen Ooltgensplaat en Achthuizen. Langs de oevers een rietkraag met in de noordpunt een lisdoddenveldje. Vuilstort langs oostoever. Een onderzoek op 30 april 1970 langs alle oevers leverde het volgende beeld op:

Potamopyrgus jenkinsi - algemeen, vnl. op stenen langs oostoever.

Bithynia tentaculata - idem.

Radix peregra - weinig

Planorbis planorbis - enige

Armiger crista - enige

Anodonta cygnea zellensis - 4 lege doubletten, fragmenten op oevers.

Sphaerium lacustre - enige kleppen en fragmenten langs oostoever.

Tevens werden gevangen tiendoornige stekelbaars, bloedzuigers (Theromyzon tessulatum), platwormen, vlokreeften, ostracoden en wantsen (Sigara lateralis, S. striata, S. cf falleni).

Op diverse plaatsen op Goeree-Overflakkee werden polderslootjes bekeken. Meestal werd Radix peregra aangetroffen, soms vergezeld door Galba palustris en Planorbis planorbis. Door het zoutgehalte zijn echter de meeste wateren op het eiland ongeschikt voor de meeste zoetwatermollusken. In de komende jaren zullen de Deltawerken hierin geleidelijk verandering brengen. Een mogelijk belangrijke faktor is het gebruik van meststoffen en bestrijdingsmiddelen die in vele wateren terecht komen (eigen waarnemingen).

Tot slot een opmerking over de aanwezigheid van Pisidium nitidum op Goeree. Deze soort was onbekend van het eiland, zowel Butot (1961) en Kuiper en Wolff (1970) als de schrijver troffen bij onderzoek van genoemde plaatsen deze soort nog niet eerder aan. Het is dan ook vrijwel zeker dat dit dier zich tussen 1966 en 1970 hier gevestigd heeft.

LANDMOLLUSKEN

Vele waarnemingen van landslakken betreffen "losse" vondsten. Van de plaatsen waar gedurende een kwartier tot een half uur gezocht werd, volgt hier een overzicht.

Ouddorp, bunkers langs Nieuwe Weg bij Rustburg (x= -99.070; y= -36.520).

Tegen stenen en in het gras hier direkt naast: (Terrein vrij droog, 29 mei '66)

Succinea oblonga - algemeen

Cochlicopa lubricella - enkele

Vallonia costata - 1

Vallonia excentrica - algemeen

naaktslakken o.a.

Arion intermedius - 5

Vitrina pellucida - 1 huisje

Oxychilus cellarius - enk. huisjes

Trichia hispida - algemeen

Helicigona arbustorum - enkele

Cepaea nemoralis - enkele

Ouddorp, dijk Preekhilpolder bij paal 1. Op de droge dijk werden, 30 mei 1966, onder stenen waargenomen:

<u>Pupilla muscorum</u>	- enkele	<u>Oxychilus cellarius</u>	- 1 huisje
<u>Vallonia costata</u>	- enkele	<u>Monacha cantiana</u>	- weinig
<u>Vallonia excentrica</u>	- enkele	<u>Trichia hispida</u>	- weinig
<u>Arion rufus</u>	- 1	<u>Helicigona arbustorum</u>	- weinig
<u>Vitrina pellucida</u>	- enk. huisjes	<u>Cepaea nemoralis</u>	- algemeen
<u>Nesovitrea hammonis</u>	- 1 huisje		

Ouddorp, bosje langs rand Westduinen (ca. $x = -102.350$; $y = -37.360$). Kruidlaag: ijle grasbegroeiing, bladeren. 1 juni 1968.

<u>Succinea oblonga</u>	- enige	<u>Vitrina pellucida</u>	- vrij algemeen
<u>Cochlicopa lubricella</u>	- weinig	<u>Oxychilus cellarius</u>	- 1 huisje
<u>Vertigo angustior</u>	- 2	<u>Euconulus fulvus</u>	- 1
<u>Vallonia costata</u>	- vrij algemeen	<u>Trichia hispida</u>	- vrij algemeen

Ouddorp. Een niet alledaagse manier van waarnemen werd gedaan op 3 juni 1968. 's Ochtends vroeg (van 4 tot 7 uur) werden de goed begroeide permen van een aantal wegen (o.a. Dijkstelweg, Westerweg en Lange Dijk) op mollusken bekeken. Door de dauw konden actief kruipend op de begroeiing waargenomen worden (algemeen): Arion rufus, Deroceras reticulatum, Monacha cantiana, Helicigona arbustorum, Cepaea nemoralis en enkele Trichia hispida. Het volgende lijstje geeft de vondsten op de plaatsen:

a) Den Bommel, terreintje tussen Groote Kreek en bouwland ($x = -75.920$; $y = -49.950$). O.A. begroeid met riet en struiken.

b) Oude Tonge, Spuikade ($x = -80.585$; $y = -51.270$). Op de dijkhelling tussen hoog gras. Beide plaatsen bezocht op 5 mei 1970.

	a	b
<u>Succinea putris</u>	-	1
<u>Sussinea cf elegans</u>	-	vrij algemeen
<u>Cochlicopa lubrica</u>	enige huisjes	-
<u>Discus rotundatus</u>	1 huisje	-
<u>Arion rufus</u>	-	weinig
<u>Vitrina pellucida</u>	1, 1 huisje	-
<u>Aegopinella nitidula</u>	enkele	-
<u>Oxychilus cellarius</u>	enkele	-
<u>Deroceras laeve</u>	1	-
<u>Monacha cantiana</u>	enige huisjes	vrij algemeen
<u>Trichia hispida</u>	enkele	enkele
<u>Helicigona arbustorum</u>	1	-
<u>Cepaea nemoralis</u>	1, enige huisjes	2

SLOT

Aanvullingen op het overzicht van Butot (1961) zijn de vondsten van Valvata cristata, Bathyomphalus contortus, Gyraulus albus en Pisidium nitidum. Deze zijn nieuw voor Goeree (en Overflakkee), ook de waarneming van

Discus rotundatus is de eerste vondst op het eiland. Sphaerium lacustre werd reeds eerder vermeld door Wolff (1970). Dat genoemde soorten niet altijd "nieuw" behoeven te zijn in de zin van voor het eerst aangevoerd, bewijzen fossiele vondsten. Interessant is daarom een lijstje van de soorten die in een boring langs de Lange Dijk (Ouddorp) van 15 tot 115 cm diepte in zandige klei, humeuze klei en kleihoudend veen werden aangetroffen. Deze afzettingen zullen maximaal enige honderden jaren oud zijn. Waarschijnlijk gevormd onder invloed van een kreek (Oude Nieuwlandsche Wetering) die zoetwater naar zee afvoerde. In de grondmonsters (samen ca. 2 L) werden aangetroffen: *Valvata cristata*, *Hydrobia stagnorum*, *H. ulvae*, *Potamopyrgys jenkenski*, *Bithynia leachi*, *B. tentaculata*, *Carychium* cf. *minimum*, *Galba palustris*, *Radix peregra*, *Planorbis planorbis*, *Anisus leucostoma*, *A. vortex*, *Bathyomphalus contortus*, *Armiger crista*, *Succinea oblonga*, *Succinea* spec., *Vertigo pygmaea*, *Pupilla muscorum*, *Vallonia pulchella*, *Zonitidae*, *Ceciloides acicula*, *Candidula* cf. *gigaxii*, *Trichia hispida*, *Helicigona arbustorum*, *Cepaea nemoralis* en *Pisidium* spec.

LITERATUUR

- Butot, L.J.M., 1961. Malacologisch onderzoek op Goeree. Vegetatie en fauna van Goeree. Sticht. Natuurmonument De Beer.
- Kuiper, J.G.J. & Wolff, W.J., 1970. The Mollusca of the estuarine region of the rivers Rhine, Meuse and Scheldt in relation to the hydrography of the area, III, The genus *Pisidium*. *Basteria* 34, pp. 1 - 40.
- Wolff, W.J., 1968. The Mollusca of the estuarine region of the rivers Rhine, Meuse and Scheldt in relation to the hydrography of the area, I, The Unionidae. *Basteria* 32, pp. 13-47.
- , 1970. Idem. IV, The genus *Sphaerium*. *Basteria* 34, pp. 75-90.

Adres van de schrijver

W.J. Kuiper
De Lannoystraat 101
Den Haag.